ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՈՒՆԵՒՄԻԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՐՏ 1871 — ԹԻՒ 905

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ինչպէս մասնաւոր անձ մի, նմանապէս և տէրութիւն մի երբոր կըզօրանայ և կըհարստանայ, ամէն կողմէն համակրական յայտարարութիւններ կընդունի, բարեկամներ և կուսակիցներ կըստանայ, և անոր ընթացքը ըստ մեծի մասին օրինաւոր յոյժ և գովութեան արժանի կըհամարուի։

Այս խորհրդածութեանց առիթ տուաւ մեզ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց հասարակութեան նախագահ Կրէնթ զօրապետին մէկ պատգամը՝ զոր մօտ օրերս յուղարկեց Ծերակուտին և ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն, անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար գերմանական տէրութեանց միաւորութեանը վերայ ընդ նախագահութեամբ Պրուսիոյ Թագաւորին, որ՝ ինչպէս յայտնի է, Գերմանիոյ կայսր հրատարակեցաւ։ Արդ կայսրութիւն և հասարակապետութիւն՝ որչափ իրարմէ տարբեր կառավարութիւններ են, բայց և այնպէս Կրէնթ զօրապետը մեծ համաձայնութիւն կըտեսնէ Ամերիկայի հասարակապետութեան և Գերմանիոյ նորահաստատ կայսրութեան միջ. որուն վերայ ամերիկեան ժողովրդոց համակրութիւնը կըհրաւիրէ։

Միւս կողմանէ Ռուսիոյ կայսրը՝ փափաքելով բարեկամական ապացոյց մի տալ Գերմանիոյ հզօր և յաղթական կայսեր, հրաման ըրաւ որ ռուսիական Ճակատամարտ զօրաց 34երորդ վաշտը յետ այսորիկ Կիյօմ Առաջին անունը կրէ, և նոյն զօրաց 26երորդ վաշտը Ֆրէտէրիք—Կիյօմ կոչուի, որ՝ ինչպէս յայտնի է, Գերմանիոյ կայսրութեան Թագին և Պրուսիոյ գահին ժառանգ իշխանն է։

Իսկ Ռուսիան՝ որ Գերմանիոյ ու Գաղղիոյ մէջ ծագած պատերազմէն յառաջ իր գործակցութիւնը յատուկ դաշնագրութեամբ մի մասուցած էր Պրուսիոյ՝ ՚ի պահանջել հարկին, Ռուսիան՝ կըսեմք, իր համակրական և բարեկամական յայտարարութիւնները կըկրկնապատկէ այժմ առ գերմանական կայսրութիւնն։

Հետեւեալ պաշտօնական հեռագիրները՝ զորս Ժուրնալ տը Սէն Բէտէրսպուրկ օրագիրը կըհրատարակէ, կատարելապէս կըհաստատեն մեր ասածները։

Գերմանիոյ վեհ. կայսրն առ Ռուսաց վեհ. կայսրն։

Վէրսայլ, 27 Փետրուար 1871, Ն. Թ.

Անբացատրելի զգացմունքով և գոհունակով զԱստուծոյ փառս իւր շնորհացն, կըփութամ ծանուցանել Ձեզ թէ հաշտութեան նախագիծ պայմանները ստորագրեցան Վերսայլի և Թիէրի մէջ։ Ալզասը՝ առանց Պէլֆորի, գերմանական Լորէնը Մեցին հետ՝ Գերմանիոյ թողուեցան։ Գաղղիան 5000 միլիոն Փրանքի տուրք մի պիտի հատուցանէ. այս գումարին վճարման պայմանաց համեմատ, գերմանացի զօրագնդերը ՚ի միջոցի 3 ամսոյ պիտի մեկնին Գաղղիայէն։ Փարիզի մէկ մասը գրաւեալ պիտի մնայ ՚ի մէջ մինչև որ նախագիծ պայմաններն վաւերացեալ ազգային ժողովէն ՚ի Պօրտօ։ Հաշտութեան մասնաւոր պարագաները պիտի կարգադրուին Պրիւքսէլի մէջ զկնի վաւերացման նախագիծ պայմանաց։ Այս կերպիւ հասանք ՚ի վախճան պատերազմին՝ որ որչափ փառաւոր, նոյնչափ և արիւնալից եղաւ և որուն ձեռք զարնելու հրաւիրուեցանք նման չտեսնուած թեթեւամտութեամբ։ Պրուսիան պիտի չմոռնայ երբէք թէ Ձեզ շնորհապարտ է որ պատերազմն ծայրագոյն տարածութիւն չընկալաւ, և որուն համար Աստուծոյ օրհնութիւնը կըհայցեմ Ձեր վրայ և հաւատամ միշտ երախտագէտ բարեկամ Ձեր։

ԿԻՅԼՕՄ

Ռուսաց օգոստ. կայսեր պատասխանը առ վեհա. կայսրն Գերմանիոյ։

Սէն-Պէտերսպուրկ, 27 Փետրուար։

Շնորհակալ եմ Ձեզ որ հաճեցայք ծանուցանել ինձ հաշտութեան նախագիծ պայմանաց մանրամասն պարագաները և այս առթիւ ձեր զգացած ուրախութեանը մասնակից կըլինիմ։ Յոյս Աստուած որ տեւողական հաշտութիւն մի հետեւի այդ նախագիծ պայմանաց։ Երջանիկ կըհամարիմ զիս որ կարող եղայ ապացուցանել Ձեզ իմ համակրական սէրս իբրև անձնանուէր բարեկամ։ Իղձ է թէ զմեզ միաւորող բարեկամութիւնը կարողանայ ապահովցնել Գերմանիոյ և Ռուսիոյ բարեբաղդութիւնը և փառքը։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ

— Ահաւասիկ թարգմանութիւնը Կրէնթ զօրապետին պատգամին, զոր յօդուածոյս առջի տողերուն մէջ յիշատակած եմք.

Գերմանական տէրութեանց միաւորութիւնը ընդ ձևով կառավարութեան միոյ, որ այնչափ շատ յարաբերութիւններով յար և նման է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց կառավարութեանը, այս միաւորութիւնը, կըսեմք, այնպիսի երևելի դիպուած մըն է, որ չկրնար մրպիլ ՚ի զարթուցանելոյ Միացեալ Նահանգաց ժողովրդեան խորին համակրութիւնները։

Այս միաւորութիւնը ՚ի գործ դրուեցաւ երկար ու յարատև ջանիւք ժողովրդեան ու քննեալ և որոշեալ հաւանութեամբ կառավարութեանց և ժողովրդոց 24 գերմանական տէրութեանց, որոնք իրենց կանոնաւորապէս կարգադրեալ իշխանութեամբը կըգործէին։ Այս բանիս մէջ ամերիկացի ժողովուրդը կըտեսնէ փորձ մի որ կըլլայ առի հաստատել Եւրոպիոյ մէջ մեր սեպհական սահմանադրութեան գլխաւոր յատկութիւններէն մէկ քանին, հանդերձ փոփոխութեամբք զոր Գերմանիոյ պատմութիւնը և վիճակը կըպահանջէն։ Միութեան զանազան անդամոց տեղական կառավարութիւնները հաստատուն պահուած են. իսկ անոր գլխոյն ընծայուած իշխանութիւնը կապահովցնէ զպաշտպանողական զօրութիւնը առանց իրաւունք տալու միութեան գլխոյն աշխարհակալ ու փառասէր պատերազմներ ընելու։

Սիրալիր փափաքը ազգային միութեան՝ որով դարերէ ՚ի վեր ներշնչեալ էին միլիոնաւոր ժողովուրդք որ մի և նոյն լեզուն կըխօսին և յարակից ու խիտ երկիրներ կըբնակին, բայց բաժնուած ընդդէմ բաղձանաց ազգին, երկպառակեալ վեհապետական ցեղերու նախանձներով և կարճատես կառավարչաց փառասիրութեամբ, ազգային միութեան սիրալիր փափաքը, կըսեմք, ՚ի գործ դրուեցաւ, և այսօրուան օրս Գերմանիան կըպարունակէ 34 միլիոն ժողովուրդ, միացեալ մերինին պէս մէկ կառավարութեան ներքև ՚ի մասին իւր յարաբերութեանց ուրիշ տէրութեանց հետ. բայց անոր զանազան անդամները իրաւունք և իշխանութիւն ունին հսկելու իրենց երկրին վերաբերեալ մասնաւոր օգտից, սովորութեանց և հիմնարկութեանց վերայ։

Խելացի՚ազատ և բազմաթիւ ժողովրդեան մը մէկ կառավարութեան ներքև միաւորութիւնը յոյս կուտայ այնպէս ընել զկառավարութիւնները ինչ որ պէտք է ըլլան,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ահաւասիկ Կ. Պօլսոյ ամենա. Պատրիարքին շրջաբերական կոնդակը, որ Արշալոյսի 903 թուոյն մէջ մեծ գովութեամբ յիշատակուած էր։

ՄԿՐՏԻՉ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ շնորհիւ սուրբ Հոգւոյն վարդապետական արագայ ուխտին, եպիսկոպոս Գլակայ վանից եւ Պատրիարք Կ. Պօլսոյ։

ԶՏէրունական Անդրանիկ ողջոյն Աւետարանի խաղաղութեան Նուիրեմք առ հասարակ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համայն լրութեան. նախ պաշտօնակից եղբարց մերոց, սրբազնագոյն արքեպիսկոպոսաց, ընդհանուր վիճակաւոր Առաջնորդաց, Վանական Հարց և եղբարց, պաշտօնասէր քահանայից, հովուաց, և հօտից միանգամայն ի Քրիստոս հաւատացելոց. ընդ ձեզ, որ լուեալ էք եկեղեցւոյ աղօթակից եմ և պաշտօնակից Տէր կալ մնալ ձեզ ի շնորհս Աստուծոյ, ի ճշմարիտ կրօնս աստուածպաշտութեան յանուանէ Հաւատոյ ուղղափառութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սրբազան Հարց Գրիգորի, Ներսիսի և Սահակայ, անեղծ և անարատ պահելով զաւանդութիւնս եկեղեցւոյ, զոր ուսուցին մեզ բազմադիմի ճգամբք նահատակութեան. որոց անխոնջ շաւղաց հետեւեալ՝ անսայթաք գնալ ի ճանապարհս Տեառն և ակն ունել հանդերձելոց փառացն, զոր ընդ վաղ իսկ պատրաստեալ է Տէր սիրելեաց իւրոց, որք սիրեն զնա, հաւատան ի նա և երկնչին ի Նմանէ, պաշտեն զԱստուած զամենայն աւուրս կենաց իւրեանց։

Յետ նուիրելոյ սիրածիր ողջունիս և նախընծայ թղթոյս, ո՛ սիրելի Հօտք և Հովիւք Հայոց, չեմ կարող անմեղադիր առնել զիս այլ կըխոստովանիմ հրապարակաւ անձինս հեզգութիւն առաջի համօրէն ազգիս, որ օսմանեան բարեխնամ Պետութեան տակ կըբնակին՝ որոց հովիւ կոչեցայ ի Տեառնէ, եւ որ տրուայն եմ ի մէջ եղբարց, զեռ ակար փոքրիս ձայն չհասուցի սիրելի հօտիս։

Ալ այս անպատասխանի եմ. ինթէ յառաջ բերեմ շաբաշար գրագիտացս միճակ, քաղաքական խառն գործքեր, անհուն անհատական խնդիրները, հայրենի գաւառաց բազմադիմի հեծեծանաց աղաղակները որ սիրտս և հոգիս կըպարուրեանդէ լուն հոգածութեան մէջ, այս պատճառներ երբէք չեն կարող զիս չքմեղս առնել, երբ երանելին Պօղոս բանտին մէջ, իր կապանաց մէջ, ծովուն վրայ, ցամաքին վրայ, դատաւորաց առաջ, իր ամէն վշտակրութեան մէջ, առաքելին իր հոգեկիր թղթով կըմխիթարէր հաւատացեալները։ Ո՛հ, այս պարտազանցութեանս մէջ մեծ ամօթ մի զգալով համբերէ՝ պիտի համարձակիմ ազգին սիրոյն և համակրութեան վրայ վստահանալով Նոր տարւոյ բարեգուշակ շրջանին մէջ, ահա սկիզբն առնում անդրանիկ շրջաբերականաւ խօսիլ ընդ ձեզ. ժողովուրդ Հայոց, և նախ տրամախառն ուրախութեամբ շնորհաւորել քու հինաւուրց ծերութիւն որ Հայկայ նահապետին չորսհազար տարուան հաստարմատ շառաւիղն ես այսօր աշխարհիս վրայ, թէպէտ շատ փառաւոր ոստերդ քանդուեցան, դեռ շատ կանաչ ճիւղեր ունիս և պիտի տայիս յաւիտեան արեւու տակ։ Այլ ես մի երկնչիր փոթորկաց չարիքներէն, դուն փրկուած ես, որ թէև անցեալդ փառքով անմխիթար կըմամռկիս՝ ներկայիս մէջ յամենուստեք պաշարուած ես, այլ ապագային յուսով զօրացիր և ներկայ կեանքիդ հաշիւը ուղղէ։ Նոր տարւոյ շրջանը խնդութիւն է, մարդիկներ կըհրճուին. իսկ մտախոհ ոգին կըզարմանայ երբ մարդիկ տարեդարձի բլուրներու վրայ պարելով կըխաղան դէպ ի գերեզման; մէկ կողմէն երբ սեւ շիրմին աճաւոր կերպարանքէն սարսափելով խոյս կուտան դէպ ուրիշ ճանապարհ, կըփախչին դարձեալ նոյն ճանապարհին վրայ կըդառնան. չկայ աշխարհիս վրայ ճանապարհ, որուն ելք դէպ ի գերեզման չըլլայ։ Անհաւատ մահկանացուին դառն է. այս ճանապարհ հաւատացելոյն համար Քրիստոս քաղցրացոյց։ Երանի՜ մարդոյն, որ յառաջ քան ըզգերեզման իւր պարտուց և կենաց հաշիւներ կուղղէ։ Զի ո՛վ որ արեւուն տակ կապրի, նորա լոյս կըվայելէ և նորա լուսով կըգործէ՝ հաշիւ ունի տալու։ Ո՛վ, ի՜նչ մեծ է այս շնորհ, որուն վրայ Դաւիթն՝ալ հիանալով կընուագէ. «Ելանէ մարդ ի գործս իւր ի վաստակս ձեռաց իւրոց մինչև երեկոյ»։ Ինձ այնպէս կըթուի, Աստուած որ տիեզերաց տնտեսն է՝ երկնից կամարին վրայ երկու հաւատարիմ ու հսկող հաշուէկալներ հաստատեր է՝ արև և լուսին. մէկին տուեր է իշխանութիւն տուընջեան, միւսին իշխանութիւն գիշերոյ. խաւարագործ մարդիկ, որք ճշմարտութիւն չեն սիրեր և ցորեկուան լուսէն կըխուսափին՝ կապասեն որ արև ննջէ և գիշերային մթութեան մէջ ապահով և անխռով գործեն, բայց լուսին արթուն է չի ննջեր, իւր աղօտանշոյլ աչքով կըդիտէ մարդոյն դաղտնածածուկ գործը և կարձանագրէ իւր ամսական տոմարին մէջ։ Թո՛ղ այս՝ երկու հաշուէպահանջ ստիկաններ ես ունի Աստուած, մէկին անուն խիղճ է, որ իբրև դատաւոր սրտի աթոռին վրայ բազմած կըդատէ միշտ. միւսին անուն հրեշտակ, որ Աստուծոյ հրամանակատար զինուորն է։ Ո՛հ, մարդոյն վիճակ յամենուստեք պաշարուած է. ո՞ւր կարողէ փախչիլ այս անո-

այսինքն ժողովրդեան կարգաւորութեան (օրկանիզասիօն) փափաքին երեսփոխանները ։ Եւրոպայի մէջ ընդունելութիւնը ամերիկեան դրութեան՝ այսինքն միաւորութեան 'ի ներքոյ հսկողութեան և փորձութեան (տիրէքսիօն) ազատ ժողովրդեան մի որ սովորած է ինքզինքը սեղմելու , այս ընդունելութիւնը , կըսեմք , չկրնար վրիպիլ 'ի պաշտպանելոյ վժողովրդական հիմնադրութիւնները և յընդարձակելոյ ամերիկեան գաղափարաց խաղաղական ազդեցութիւնը ։

Միացեալ Նահանգաց՝Գերմանիոյ հետ ունեցած յարաբերութիւնները մտերիմ են և սիրալիր ։ Այս երկու երկրին մէջ եղած առևտրական փոխանակութիւնը կարևոր է և կընդարձակուի տարուէ տարի . այլև Միացեալ Նահանգաց քաղաքացւոց և իբրև հիւր բնակչաց մեծ թիւը որոնք գերմանացւոց սերունդ են , և շարունակ ու բազմաթիւ պանդխտութիւնը Գերմանիայէն 'ի մեր երկիրն՝ այս եղելութիւններն , կըսեմք , անձնական և քաղաքային յարաբերութեանց մտերմութեան պատճառեցին որ եթէ հաւասար չէ՝ գոնէ շատ մօտ է մտերմութեանը այն երկրին հետ , յորմէ մեր կառավարութեան հիմնադիրները սերեալ են ։

Այս օգտակար ընդարձակութիւնը և գերմանական միութեան կարևորութիւնը կերևի թէ կըպահանջեն , որպէսզի մեր կառավարութեան օտար տէրութեանց քով ունեցած երեսփոխանաց դասակարգութեան մէջ՝ 'ի Գերմանիա եղած մեր դեսպանին կարևորութիւնը յետ այսորիկ չունենայ ստորնութիւնը ըստ երևոյթին , որ կըգտնուի 'ի ղանազանութենէ ամսական թոշակաց , օրինօք որոշելոց վասն մեր դեսպանին 'ի Գերմանիա , և վասն դեսպանաց մերոց յԱնգղիա և 'ի Գաղղիա ։

Հարկաւոր և կատարելապէս վայելուչ կերևի որ մեր կառավարութեան երեսփոխանը 'ի Պէրլին՝ Լոնտոնի և Փարիզի մէջ գտնուած մեր դեսպանաց հետ հաւասար կացութիւն ունենայ . քանզի Գերմանիոյ զանազան տէրութեանց միաւորութիւնը մէկ կառավարութեան ներքև , ինչպէս նաև վաճառականութեան և անձնական յարաբերութեանց աճումը 'ի մէջ այս երկու տէրութեանց՝ այսինքն Գերմանիոյ և Ամերիկայի , այս եղելութիւնները , կըսեմք , կաւելցնեն նաև Պէրլինի մեր դեսպանատան աշխատութիւնները և պատասխանատւութիւնները ։ Ուստի կըխնդրեմ որ Պէրլինի մեր դեսպանին և խորհրդոյ քարտուղարին թոշակները աւելնան համեմատաբար և հաւասարին գումարացն որք կըտրուին Լոնտոնի և Փարիզի մեր դեսպանաց և քարտուղարացը։

Վաշինկթըն , 7 Փետրուար 1871 ։

(Ստորագրեալ :) ԿՐԷՆԹ

Ռուսիոյ խնդիրը 'ի մասին Սև ծովուն չէզոքութեան ջնջուելուն , թէպէտև 'ի սկզբանէ անտի ընդունեցաւ 'ի մեծ տէրութեանց , բայց Լոնտոնի մէջ գումարուած դեսպանաժողովը՝ այս խնդրոյն կատարեալ վաւերութիւն տալու համար կըսպասէր որ Գաղղիոյ երեսփոխանն ևս ներկայ գտնուի ։ Լոնտոնէն հասած լուրերը կըծանուցանեն թէ Սև ծովուն ազատութեան նոր դաշնադրութիւնը ստորագրեցաւ Մարտի 1—13ին օրը բոլոր մեծ տէրութեանց երեսփոխաններէն , ինչպէս նաև Պրօյլիի դքսէն որ Գաղղիոյ երեսփոխանն է ։ Այս նոր դաշնադրութեան զօրութեամբ Բարձրագոյն Դուռը իրաւունք պիտի ունենայ թոյլ տալու կամ արգիլելու գնաւարկութիւնը օտար տէրութեանց պատերազմական նաւուց Դարդանելէն և Վոսփորէն՝ հաշտութեան ժամանակ . բայց յայսմանէ իրաւունք պիտի ունենայ յուղարկելու 'ի Պոնտոս իւր պատերազմական նաւերը ։

Ուրիշ մասնաւոր պայմանագրութիւն մի ևս եղաւ և յիշեալ դաշնադրութեան հետ ստորագրեցաւ 'ի բոլոր մեծ տէրութիւններէն , հաստատելով թէ որևէ տէրութիւն պիտի չկրնայ դաշնադրութեան մէջ եղած իւր խոստումները ինքնիրեն ջնջել առանց հաւանութիւնը ընդունելու ստորագրեալ միւս տէրութեանց։

Կըհաւաստեն թէ մօտերս մտերմական խորհուրդ և տեսակցութիւն մի պիտի ըլլայ 'ի մէջ Քորդչաքօֆ իշխանին , Պիսմարք կոմսին և տը Պայսթ կոմսին , որոնք՝ ինչպէս յայտնի է , աշխարհիս մեծատաղանդ և մեծանուն կենցաղագէտներն են ։ Այս տեսակցութեան նպատակը թէպէտև ինչ ըլլալը չեմք կրնար գիտնալ , բայց ըստ երևմանց ապագային նկատմամբ քաղաքային համաձայնութիւն մի պատրաստելու ջանք պիտի ըլլայ 'ի մէջ Գերմանիոյ , Ռուսիոյ և Աւստրիոյ կայսրութեանց . համաձայնութիւն՝ որ իւր հաւաքական մեծ զօրութեամբը կրնայ վրէժխնդրութեան պատերազմի մը առաջքը առնուլ կամ արգիլել զայն ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Յարգոյ խմբագիր Արշալոյսոյ ,

Քանի մը հայաբնակ քաղաքներու մէջ ամուսնութիւնը և նշանտուքը՝ բաղդատմամբ ուրիշ ազգաց՝ այնչափ նուաղէ որ ասիկա ամենուն ուշադրութեան ենթարկուած կարևոր խնդիր մը եղած է ։

Ծնողք կըգանգատին , ծերերը կ'ափսոսան , պառաւունք կըզարմանան , օրիորդք կըմեղադրուին , և չափահաս երիտասարդք եթէ ամուսնութեան իղձ յայտնեն , այնչափ բազմաթիւ օրիորդաց մէջ դժբաղդաբար աղջիկ չեն գաներ ։ Իրօք ասիկա թէև շատերու տարօրինակ և ծիծաղելի խնդիր մը կերևայ , այլ Ազգին ամենամանր ուշադրութեան արժանի խնդիր մըն է . խնդիր մը՝ որու վրայ փոխանակ զուր և անօգուտ տեղ գանգատ , հոգ ու ցաւ յայտնելու՝ հարկ է ազգային զօրաւոր միջոցներ խորհիլ ։ Եթէ ծնողք ուղղմաբար ուշ դնեն այն ամեն վնասակար պատճառներուն որոնք այսօրուան օրս ամուսնութեան ամենազօրաւոր խոչընդակներ եղած են , ըստ իս՝ փոխանակ անոնց աղջիկները մեղադրուելու՝ իրենք աւելի մեղադրանաց պիտի ենթարկուին , որու համար թող ներեն եթէ կըհամարձակինք քանի մը խօսք խօսելու , որով սոյն խնդրոյն նկատմամբ քանի մը ազգային զգալի թերութիւններն պախարակելով՝ գուցէ ազգասիրական պարտք մի կատարած լինիմք ։

Մօտերս բանասէր խմբագիր մը Մամուլ բերնով ըսաւ "Պոլսեցիք . ինչ է պատճառն որ Հայ երիտասարդները չեն կարգուիր , այս է . շատ տեղ ֆրանսական ու պէյօղլուի շինուած պէպէկներ կըտեսնեն քանթէ բուն կիներ ։ Այս պէպէկներուն պճնասէր հաճոյքը գոհ ընելու համար Րօչիլտի մը գանձեր չեն բաւեր ։ Անոնց նաժիշտ , հոյակապ տուն , ճոխ կարասի , կառք անդամանդ , ամեն ամիս նոր հագուստ պէտք են , և տղայք աղուորով կըմտածեն որ իրենց դրամագլուխը վրայ պիտի տան եթէ անոնց ծուղակն իյնան ։ Եւ որովհետև շատ հրապուրելի են՝ անոնցմէ հեռու կըկենան որ չ'բռնուին"։ Այս խօսքերը՝ ինչոր մենք մեր կողմէն պիտի խօսինք՝ գրեթէ մեր ամեն ըսելիքներուն պարզ նկարագիրն ու հաստատուն ապացոյցքն են և իրօք երիտասարդները միայն ամուսնութեան ճանապարհէն խրտչեցընողքն՝ արդի ամենապախարակելի շռայլութիւնն ու պճնասիրութիւնը եղած է , որ մեծամեծ կործանմանց դուռ բացած է ։ Մեր խօսքը երբէք այն պարզասէր և ազնիւ ծնողաց համար չէ , որոնք իրենց չափահաս աղջկանց՝ խնայողութեան և պարզասիրութեան գովելի օրինակ հանդիսանալով՝ նոյն իսկ անոնց բարոյական և մտաւոր զարգացման համար երբէք բան չեն խնայեր ։

Այսօրուան օրս աւելի մեր ազգին նկատմամբ՝ կոյր նմանողութիւնն ու ցուցամոլութիւնը այն աստիճան ընդհանուր եղած է , որ ամեն կարգի և աստիճանի օրիորդաց և երիտասարդաց վրայ տեսնուած պչրանքներն իրօք կարգէ դուրս՝ և վեղխութեան սահմանէն անցած են , անանկ որ թէ՛ օրիորդ ըլլայ և թէ՛ մանչ երբ մէկը տեսնէ անոնց արտաքին ցոյցն ուհագուստը՝ խիստ դժուարին է զանազանել հարուստը սովորականէն , աղքատը ճոխէն , ծառան՝ տէրէն , աղախինը՝ տանտիկինէն . ասոնք ամենուս արևի պէս պայծառ և մերկ ճշմարտութիւններ են . և որչափ ամենուս քա

զոք ոտնկոխնաց ձեռքէն ։ Մարդ իւր խղճին ձեռք կալանաւոր բանտարկեալ մի է . եթէ ապստամբի ալին , խղճին շղթաններ ջախջախէ , եթէ նորա բողոքող ուժգնակի ձայն խապառ խեղդէ , եթէ եկեղեցւոյ պարախըլին մէջ իբրև սին անպտղասու ծառ երկիր խափանէ , և երբ բարերար զարմանողին պայմանաժամ կըլրանայ , անոր նոյն վայրկենին տիրոջ հրեշտակ կըհատանէ , ընդ մէջ և կըթաւալի ծառ անհեղ շառաչմամբ ցուրտ շիրմին մէջ։ Այսպէս մարդոյն հողաղանդուած անօթ կիյնայ կըփշրի գերեզմանաքարին վրայ . մարդ մահուան պարտական եղած կէս հաշիւ կաւարտէ , կըմնայ դատաստանի հաշիւ։

Ո՛հ , հանդերձելոյն ատեան , դատաստանին հաշիւը դժուարին և անփոխատ է , զի ահ մեծ է անկանիլ ի ձեռս Աստուծոյ ։ Աւետարանի այս հաւատոյ վարդապետութիւն , ցնորք և երևակայութիւն կըթուի անհաւատ երկրասիրաց առաջ , ուստի կըսեն «Եկայք վայելեսցուք ի բարութիւնս որ կան , զի չիք այլ ևս յայս կամ հանդերձեալ ի վախճանիլ մարդոյ"։ Այս իմաստուն կարծուած յիմարներուն մի՛ հաւատաք , կըզաւանցեն . եթէ մարդուն կեանք գրաւէր գերեզմանին մէջ , եթէ վէհ և աստուածապատկեր մարդոյն վայելք միայն այս տաժանելի աշխարհ լինէր , եթէ մարդոյն յոյս մեռնէր և վարձուց ակնկալութեամբ նա չհայէր երկինք , աւա՛ղ մարդ ողորմելի ու խեղճ էր արարածոց կարգին մէջ և ոչ իսկ երկարակեաց ճնճղուկէն երջանիկ կըլլինէր նա ։ Եթէ այսպէս է և աներկբայ մտօք կըհաւատանք հանդերձելոյն ինչպէս կուսուցանէ եկեղեցին և կերաշխաւորէ խորագգայն Պօղոս թէ՝ գերեզմանի հողին մէջ մարդ կըսերմանի իբրև մարմին շնչաւոր և կըյառնէ մարմին հոգևոր ։ Ուրեմն մարդոյն վախճան երկինքն է , մարդն առ Աստուած պիտի դնայ , զի նորա նմանակից պատկերն է . Աստուած միացաւ մարդոյն հետ , պէտք է որ մարդն ևս իւր Աստուծոյն հետ միանայ . հօն կ'եղերի միայն վախճան հաւատացելոյն , և նորա փառքով միայն կըյագենայ անհուն տենչանք մարդոյն։ Երանի՜ էր մեզ , թէ այժմէն ուշաբերելով մեր առօրեայ կեանք չափէինք այս գերագոյն վախճանին հետ , և այնպէս ընթանայինք ըստ Առաքելոյն , որ դիւրանար մեզ երկինք հասնելու անձուկ ճանապարհ ։

Հայր ո՛վ Քրիստոսի բարի հաւատացեալք , եթէ երկինք յաւուր կարգէք աշխարհիս վրայ , գործեցէք մինչ օր կայ , վաստակեցէք մինչ ժամանակ ունիք , հատուցէք նախ Տէրոջ պարտքեր , երկրորդ ընկերին պարտքեր , երրորդ նոյն իսկ անձին պարտքեր ։ Այս խուռն պարտականութեանց ցանկ ուրբ գիրքն է , կարդա և կուսուցանէ քեզ ուրոյն ուրոյն , թէ ինչ են քո ողջական պարտիք երկնից Հօր , աչհաւասիկ թուեմ քեզ։ Սիրել զտէր Աստուած յամենայն սրտէ , ոչ մի բան , զոր թանկ կըհամարին մարդիկ աշխարհիս մէջ՝ չփոխանակել նորա սիրոյն հետ , երկնչիլ ի նմանէ , քանզի տէր է և արդար , գիտէ սպառել վնասապարտ ծառայ . սակ արտաքին փարիսական երևոյթով չպաշտել զնքն , այլ առաւել սրտին խոնարհ ծնրադրութեամբ նորա առթից սպասաւորութեան համբուրիլ . երախտագէտ լինել . օրհնել նորա ամենամեծ անուն որ կեանք կուտայ , որ արև կըծագէ , որ անձրև կըցօղէ , որ երկրին հաց կըհանէ , որ բարւոյն և չարին իւր պարգև հաւասար կըբաշխէ ։ Զեմ գիտեր այս անկշիռ երախտեաց փոխարէն պարգևընկալ մարդիկ մարդ ինչ տրիտուր կարող է տալ . ուրիշ ոչինչ՝ եթէ ոչ առ Աստուած անվճար մնացած պարտիք գէթ ընկերին վճարելով կատարէ օրէնք ։

Համառօտեմ քեզ նաև պարտուց հաշիւ , զոր ունիս առ ընկերդ ։ Գերագոյն ընկերսիրութեան հեղինակ և օրինակ Յիսուսն է . Նա աշխարհ եկաւ այսպէս քարոզեց , որ մարդոց ականջին նորալուր կըհնչէր «Մեծ քան զայս սէր ոչ գոյ եթէ որ զանձն դիցէ ի վերայ բարեկամին" Նորա սուրբ կտակն այս է , վերջի իրիկուն խօսեց և առաւօտ մեռաւ ։ Ինքն գնաց , բայց իւր Աւետարան կըխօսի սիրեցէք զմիմեանս , զի եղբայր էք ։ Ո՞վ սքանչելի սիրոյ խորութիւն և բարձրութիւն , ո՞վ կարող է դքեզ չափել , երկնից հորիզոնին չափ անհուն ես , Ովկիանոսին չափ առատ ես , շատ էր եթէ մարդիկ այս սիրոյ հսկանքէն մի կաթիլ չափ սիրելին զիրեար , ամէն զրկանք և բանութիւն պիտի խեղդուէր նորա մէջ։ Մարդիկ ազատ և երջանիկ պիտի ապրէին , գայլեր ու գառներ ի միասին ճարակէին ։ Յիսուս ընկերսիրութեան հանդէս այսպէս կատարեց , քրիստոնեայ դու , եթէ կարող չես նորա սիրոյն հետ մրցիլ , գէթ վճարէ ընկերսիրութեան պարտիքները որչափ ձեռնհաս ես , քաղցելոյն նկանակ մի հաց , կարօտելոյն բաժակ մի ջուր , մերկին մի շապիկ , տո՛ւր այս փոքր գին և գնէ զարքայութեան մարգարիտ ։ Իսկ եթէ այլ ևս բարձրագոյն անձնանուիրութեամբ հանդիսանալ կուզես բուն ընկերսիրութեան ասպարիզին մէջ . ահա քեզ օրինակ Հրէայ մեծն Մովսէս և Հայ քաջն Վարդան , թող Փարաւոնին տուն , թող անձնասիրութիւնդ և առանձին շահերուդ ազահ տենչանք , դնա՛ տառապեալ եղբօրդ այցելութիւն արա , նորա սուրբ նախանձով վառիր , գրկողին ձեռքէ փրկէ քու եղբայրըդ , Եկեղեցւոյ սիրով , հայրենեաց սիրով , ազգին սիրով մեռիր Աւարայրի դաշտին մէջ . կուխօսէ քեզ Հայաստանեայց եկեղեցին , որ քո քիշատակն ալ խառնէ Ս. Վարդանին հետ ։ Այս մեծ անձնանուիրութեան արդիւնք Յիսուսի Խաչէն բղխեց , յորում ինքն ընկերսիրութեան այն փրկաւէտ զոհ կատարելով կարմիր դրօշակ մի բացաւ Գողգոթային գլուխ , բիւրաւոր եկեղեցւոյ որդիք Երամիլին նոյն օրինակ տիրոջ Խաչով նահա

ջայայտ նոյնչափ ալ զարմանաց արժանի իրողութիւն մը եղած է ։ Արդ՝ եթէ օրիորդները այսօրուանօրս մէյմէկ պէպէ կընկատուին , ասոր համար աւելի ծընողք մեղադրանաց արժանի են քան թէ աղջկունք ։ Եթէ սեթեւեթն երիտասարդաց բնական բաղձանք մըն է , մ՛ալ աւելի բնական պիտի գտնենք իգական սեռին համար . եթէ օրիորդաց վրայ չափազանց կընշմարենք նոյն սեթեւեթը՝ ի հարկէ ծնողաց թոյլտուութեամբն է այն , հետեւապէս անոնք աւելի արժանի են մեղադրանաց քան թէ օրիորդք ։ Երբ ծնողք զեղխութեան , պճնասիրութեան և նորելուկ բաներու օրինակ կըլլան իրենց աղջիկներուն , եթէ մենք զանոնք պճնասէր , և պերճութեան փափաքողտեսնենք , իրաւունք չէ երբեք զանոնք մեղադրել , վասնզի բնականապէս աղջիկ մը տան և ընկերութեան մէջ՝ ինչ որ նշմարէ՝ նոյնը պիտի բաղձայ . նոյնը պիտի ընէ և նոյնը պիտի ընել տայ ։ Եթէ իր մայրը պէպէի նման զարդարուած նկատէ , անտարակոյս ինքը աւելի պէպէ երեւալ պիտի բաղձայ իր հասակին նկատմամբ . եթէ մայր մը առանց իր նիւթական վիճակը կշռելու՝ չափաւորութեան չհետեւի , և իր պճնասիրութեան ամէն հաճոյքը պաշտէ , ի հարկէ վերջը աղջկան համար Բօշիլին գանձերն անգամ խոստնուլ պիտի գան իր ամէն իղձերը գործադրել տալու ։ Ինչու ամուսնութիւն չըլլար . պատճառները ամենուս յայտնի . այլ զանոնք չենք ուզեր ջնջել . այս է որ խեղճ ծնողք զուր տեղ շատ անգամ կըցաւին . կըզարմանան , կ՚երուին ։ Օրիորդները բնականաբար ժամանակին և սովորութեան հետեւիլ կուզեն . երբ կըտեսնեն որ առհասարակ հիմակուան պահանջուելիքները աւելի պէպէ—բի—ն են քան թէ անձնական արժանիք , ի հարկէ երկրորդը իրենց համար այնչափ արժէք և յարգ չունի՝ որչափ առաջինը ։ Համեստութիւն , ազնուութիւն , չափաւորութիւն . տնտեսագիտութիւն , պարզութիւն , արժանիք , տաղանդ , ազնիւ սիրտ և ազնիւ զգացում , որ ասոնք են օրիորդի մը ճշմարիտ զարդքն ու օժիտք , երբ աղջիկ մը լաւ համոզուած է որ ասոնք մեծ մասամբ ո՛չ իրենց մայրէն և ո՛չ ժամանակէն այնչափ կըյարգուին որչափ արտաքին պչրանքներն ու արուեստական ցոյցերն , հետեւապէս օրիորդն ալ պիտի հետեւի ժամանակին այն սովորութեանց՝ որով հասարակութեան հաճելի պիտի ըլլայ . Գեղեցիկ հագուիլ , պարահանդէսի մէջ սիրուն պէպէ երեւալ , ընտիր պարել գիտնալ , ընկերութեան մէջ համարձակախօս ըլլալ , թութակօրէն քանի մը խօսք գաղղիարէն արտասանել , արտաքուստ գեղանի երեւալ փողոցի մէջ կոտրտուելով քալել , ի վերջոյ կատարեալ [illegible][1]) ըլլալ . ասոնք են արդի ժամանա-

1) Իզմիրի մէջ այս բառը կըգործածուի այժմ պճնազգեստ օրիորդաց եւ երիտասարդաց համար :

կին և ոլոյն նշանաձեւերն . ծնողք ասոնք կըբաղձան՝ և ինչու իրենց աղջիկները չ՚գործադրեն . միթէ յանցա՞նք է մայրերու հաճոյքը պաշտելը ։ Ի՛նչ օգուտ քաջ հայկախօս ըլլալ՝ եթէ քանի մը խօսք գաղղիաբանել չ՚գիտեր . ի՛նչ օգուտ համեստ ըլլալը՝ եթէ մեծագին ու գեղեցիկ հագուստով զարդարուած չէ , ու եթէ լեզուանի ու հրապուրիչ չէ . ի՞նչ օգուտ քաջակիրթ ըլլալ՝ եթէ պարահանդէս չ՚յաճախեր ու քաջ պարել չ՚գիտեր . ի՞նչ օգուտ շարունակ գրքերու զբաղիլ եթէ քիչ մը հագուստի կապուստի և նորելուկ բաներու խելք չ՚ունենար . ասոնք են այժմու ծնողաց մեծագոյն մասին համոզումն ու բաղձանքը . ինչու իրենց աղջիկները չհետեւին ։ Ցաւալի՛ օրինակներ . և ամենասխալ ս՛ին համոզումներ ։ Եթէ բան չունի թո՛ղ քարոզիչը բեմին վրայէն պարզասիրութիւն և խնայողութիւն քարոզէ . ժամանակին ոգին չ՚անսար ատոր . թո՛ղ վարչութիւնը հազարումէկ օրէնքներ յօրինէ ընտանեաց մէջ խնայողութիւն և պարզութիւն մտցընելու . քանի մը ամիս միայն կըսաեն անոնք . թո՛ղ Ա. Առաջնորդը հազար անգամ պատուէր և յորդոր կարդայ որ կանանց անվայելէ սեթեւեթ կերպիւ յեկեղեցի գալ , անկարելի է գործադրել տալ . թո՛ղ դաստիարակը եթէ բան չունի՝ կրթարաններու մէջ օրիորդաց և ճշմարիտ կիներու պարտքն ու պայմանները յիշեցընէ ու սորվեցընէ , անոնք միայն դպրոցներու պատերու մէջ կ՚ամփոփուին ։ Թո՛ղ բանասէրը եթէ հոգը հատեր է , լրագիրներու մէջ ազգին թերութիւնները հրատարակէ , արդիւնք մը չ՚ունենար այն . . . ։

Արդ՝ քանի որ ամուսնութեան մեծ արգելք տուող այս վնասակար պատճառներուն բարձումը չ՚մտածուիր ծնողաց կողմէն , և քանի որ ծնողք արժանաւոր ամուսիններու վրայ փայլելիք շնորհքն ու յատկութիւններն նախ իրենց վրայ ցոյց տալով՝ իրենց նորատի զաւակաց խնայողութեան , չափաւորութեան և պարզասիրութեան կենդանի օրինակներ չըլլան՝ որ Ֆէնելոնի ըսածին պէս՝ գեղեցկութեան միայն զօշաքիչն են , ցաւալի հետեւութիւն մըն է անշուշտ , որ իրենց զաւակաց համար՝ իրենց ձեռքով մոլութեան վիհեր կըպատրաստեն , որ ազգի մը կործանման և անբարոյականութեան մասնուելուն առաջին քայլափոխներէն մէկն է ։ Քանի որ սոյն խնդիրը այս օրերս բանասէր խմբագրութեան մի օրինաւոր դիտողութեան և խորհրդածութեան նիւթ եղած է , և մանաւանդ քանի որ այս խնդիրը զաւակաց տէր եղող ծնողաց միտքն ու հոգը գրաւած է մեր կողմէն ալ քանի մը խօսք խօսելը անպատեհ և աւելորդ չ՚համարեցինք ։ Ի վերջոյ ինչպէս վերը ըսինք և նոյնը կըկրկնենք , քանի որ մայրերը՝ իրենց աղջկանց , և հայրերը՝ երիտասարդաց ամէն բանի մէջ խնայողութեան և պարզասիրութեան կենդանի տիպարներ չըլլան՝ ուրիշ բան երբեք չկրնար նպաստել ամուսնութեան խնդրոյն ։ Եթէ կուզենք մեզ ընտիր մայրեր պատրաստել , եթէ կուզենք մեր աղջկանց արժանաւոր օժիտներ կազմել և եթէ կուզենք կըսեմ հրահանգել մեր օրիորդները այնպիսի դաստիարակութեամբ՝ որ ողջամիտ ու առաքինի երիտասարդութեան արժանաւոր ամուսիններ պատրաստուին՝ թո՛ղ գաղղիարէնէ ՚ի հայերէն թարգմանուած մեծանուն անմահ Ֆէնելոնի [illegible] աղջկանց գիրքը՝ մայրերն իրենց աղջկանց , և Տելեմաքը՝ հայրերն՝ իրենց զաւակաց՝ առաջնորդ և հեղինակութիւն ունենան , որոնց մէջ կատարելապէս կըբովանդակուին ճշմարիտ և կատարեալ ամուսիններ տրամադրելու ամենակարեւոր օրէնքներն ու պայմաններն ։ Ֆէնելոնի այս հռչակաւոր գրուածքները հրաշալի ոճով կըսորվեցնեն մարց և հարց թէ ի՞նչպէս պիտի կրթեն իրենց աղջիկ և մանչ զաւակները տնոնց մատաղ հասակէն մինչև չափահասութեան ժամանակը , և թէ ի՛նչ բաներէ զանոնք պիտի զգուշացընեն . Այս սքանչելի գրքերուն համար մենք ինչ գովեստ որ տանք մեր կողմէն չկրնար արժանաւոր գովեստ համարուիլ . թո՛ղ անմահ Լամարթին վկայէ իր կենդանի խօսքերով . "Հիմակուան ժամանակիս մէջ գտնուած դաստիարակութեան և քաղաքագիտութեան գեղեցկագոյն գիրքն է այս ։ Ասիկա որդեգորով խանդաղատանաց քերթուածն է , մանաւանդ թէ կրնանք ևս ըսել՝ որ բոլոր մարդկային առաքինութեանց և սրբութեանց քերթուածն է Տելեմաք" ։

ՀՐԱՆՏ

— Մեծարգոյ պարոն Հրանտը հետեւեալ նամակն ևս յուղարկեր է մեզ ի հրատարակութիւն ։

Հայրենիք լրագրին մէջ այս անգամ Մ. ստորագրութեամբ նամակ մը կարդացինք՝ Հրանտին անցեալները [illegible] մէջ հրատարակած մէկ նամակին պարունակութեանց՝ իբր դիտողութիւնք ։

Հրանտին ըրած պարզ և օրինաւոր դիտողութիւնները անուղղակի կերպիւ եկեղեցեաց մէջ եղած քանի մը ընդհանուր թերութեանց նկատմամբ էին , որոց համար կրօնական ժողովներու ուշադրութիւնը կըհրաւիրէր ։

Ա. Եթէ Պ. նամակագրին կըծու լի խօսքերը ուղղակի Հրանտին դէմ ըլլային՝ այնչափ զարմանք չէր տար որչափ տուաւ՝ երբ տեսաւ որ անոր աղայական զէնքերը յանիրաւի սրուած էին՝ իր ընտիր ընտիր յատկութիւններովը Ազգիս սիրելի եղած պատկառելի եկեղեցականի մը դէմ ։

Բ. Հրանտը իր նամակին մէջ եկեղեցւոյ ասմունքներուն նկատմամբ երբեք վերանորոգութիւն և կամ փոփոխութիւն ո՛չ առաջարկած և ո՛չ ըսած էր . կըխնդրեմ որ Պ. նամակագիրը կրկին ուշադրութեամբ կարդայ նոյն նամակը ։

Գ. Հրանտը իր նամակին մէջ տեղւոյս ձայնաւոր դասատուին համար բնաւ ակնարկութիւն մը ըրած չէր , որու հետ անձնական ծանօթութիւն անգամ չունի . արդեօք անոր 6 ամեայ ամսականը իր նախանձը շարժեր է , որ այնպէս մէջ բերեր է ։

Դ. Պ. նամակագիրը եկեղեցւոյ մէջ պառալով պոռչտելով եղանակուելուն ջերմպաշտպան կըկանգնի և միայն Ռուսաց ուրբաթ օր մըմ կըկարդացուի կըսէ . կրկին կըսենք , պոռչտելով եղանակելը եկեղեցւոյ մէջ բոլորովին անվայելէ . զոր ո՛չ կրօնական ժողովները կուզեն և ո՛չ ժողովուրդը ։ Եթէ ջատագովը՝ դիմակաւոր կրօնական մըն է և կամ անոր աբանեակը , բարեկամաբար կըյորդորենք՝ որ այնչափ պոռչտելով չ՚եղանակէ , որպէսզի մի՛ գուցէ օր մը յականէ անուանէ պարսաւուի ։

Ե. Պ. նամակագիրը Հրանտին խրատ կուտայ որ դիմակը վար առած՝ այնպէս յասպարէզ ելնէ , մինչդեռ ինքը միայն Մ. ստորագրութեամբ դիմակաւոր կըներկայանայ . այս ալ քիչ ծիծաղելի չերեւիր մեզ ։

Այս խօսքերուն ալ մեր կողմէն կարեւորութիւն չէր տրուէր , եթէ նշմարած չըլլայինք ուղղակի յարձակում մը ումանց դէմ ։

ՀՐԱՆՏ

Մանզումէն փետրուարի 17 թուոյն մէջ գրուածին նայելով , յիշեալ օրագրոյն մեծա . խմբագիրը կըկարծէ թէ հայկական գրագիտութեան մէջ արեգակներ կըփայլին . քանզի Իզմիրի Հայոց վրայօք խօսելով կըսէ թէ՝ "Քանի մը տարիէ ՚ի վեր արեգակները յանդուգս իջած են և միայն նսեմ Արշալոյսնին մնացած է" ։ Մանզումէն՝ անշուշտ իր ազգասիրական աշխուժէն շարժեալ՝ այսպիսի չափազանցութեամբ կը խօսի . բայց եթէ քիչ մը ծանրութեամբ խորհելու

թակեցան . որոց մահ կեանք էր . բայց աշխարհիս անզգամները կործեցին թէ յիմարաբար չարչարուելով մեռան ։ Ընկերութեան պարտուց հաշիւն այս էր , կըմնայ արդ այն փոքր հաշիւ , զոր անձինդ պարտական ես որ գրեթէ հիմն և սկիզբն է ընկերական պարտուց . զի ազնիւ սիրոյ բողբոջ պէտք է , որ մարդոյն անձին արմատէն սկսի , նախ պէտք է մարդ իւր անձին դէմ հաւատարիմ մնայ , իւր պարտուց հաշիւներ ուղղէ և ապա ընկերին ։ Ի՞նչ են այս ներքին և անձնական պարտիքներ . շատ են , բայց բաւական կըհամարիմ միայն քանի մի պարտք յիշել աստ , որ է զգաստութիւն կրից և վարուց , հոգւոյ և մարմնոյ կեանքին . զգաստութիւն՝ ողջախոհ վարուց մէջ , զգաստութիւն՝ բարեխառն ժուժկալութեան մէջ , զգաստութիւն սանձաւոր կենաց մէջ , զգաստութիւն՝ արդար տնտեսութեան մէջ , այսինքն տալ իւրաքանչիւրին բաժինն , մարմնոյն՝ հաց և հոգւոյն Աստուծոյ բան ։ Այս են մարդոյն երկակի պարտուց հաշիւները , զոր միայն դոյլն բանիւ բացատրեց ։ Մեծն Պօղոս երկուքն ի միասին բովանդակելով այսպէս կըխօսի «Զգաստութեամբ և արդարութեամբ և Աստուածպաշտութեամբ կեցցուք յաշխարհի ։

Այսոքիկ են ահա , ժողովուրդ Հայոց , անհատական մարդոյն առ Աստուած , առ ընկերն և առ անձն անեցած պարտիքները . բայց ազգ մի ամբողջ իւր միութեան մէջ մեծամեծ պարտիքներ ունի , ա՛հ , եթէ ազգ իւր անցելոյն մէջ՝ քրիստոնէական ընկերսիրական պարտքերը ճանչնար ու անթերի կատարէր , այսօր ներկային մէջ երջանիկ էր ։ Անցեալն կանց , կըմնայ մեզ անցելոյն փառքով և յիշատակով միշտ մխիթարիլ . բայց այս հերիք չէ , այլ պէտք է հետազօտել քննել , գտնել այն ամէն ապէտք պատճառները , որք եղին հառին յաղգս մեր , և քանդեցին Հայկայ տուն և հայրենիք ։ Թուլամորթաքին բարբարոս ազգաց յաճախակի արշաւանքներուն աւերած բուն իսկ ներքին ընտանի և բնածին չարիքները , այն է ագիտութիւն և երկպառակութիւն բազմապատիկ վնասներ հասուցին ։ Երկպառակութիւն ագիտութեան չար ծնունդ է , որ իբրև գարանակալ օձ մտաւ Հայոց դրախտին մէջ , սիրոյ և միութեան բողբոջները կծելով չորցուց ։ Թող չկարծէ մէկ թէ այս օձ միայն Հայոց աշխարհին մէջ մտաւ . ոչ , այդ օձ երկրագունդին վրայ ամենուրեք սողաց , ուր որ խաւար էր ։

Ուրեմն , ժողովուրդ Հայոց , այդ հին վիշապ օձին գլուխ ջախջախելու համար , ուրիշ հնար մի փնտռեր , լոյս պէտք է . այո՛ , պէտք է լուսով խաւար հալածենք և սիրոյ միութեամբ երկպառակութիւն վանենք ։ Այլ ինծ ցաւ է աստանօր , ո՛վ ազգ Հայոց , դու դեռ լուսոյ հրաշքին չես հաւատար , և այնպէս կըկարծես թէ քո ներկայ չարաչարութեան պատճառ տգիտութեան խաւար չէ , հապա չարիքներ դէպք են և հանոյն ազգաց ճակատագիր , որոց բաժանորդ գտնուած է Հայոց ազգ . և թերևս ուրիշ կերպ ալ համարիս թէ քու թշուառութիւններդ Աստուածառաք են ինչպէս երբեմն կըկարծէր Իսրայէլ և Տէր Աստուած ցոյց կուտար Մարգարէին բերնով թէ «Կորուստ քո ի քէն է , Իսրայէլ ։ Իսկ եթէ տարակուսաբար կըհարցնես թէ այս կորստեան սահման մինչև յե՞րբ է , մինչև եօթնատասն ա՞մ , այդ թիւը Բաբելոնի գերեաց ազատութեան սահմանն է . մինչև չո՞րսհարիւր ամ , ո՛հ այդ ևս անստոյգ է , հապա մինչև յե՞րբ . լո՛ւր և մարգարէանամ քեզ ։

(Մնացորդը յաջորդ թուով :)

ըլլայ, ինքն ալ մեզի հետ պիտի խոստովանի թէ տակաւին շատ ժամանակ պէտք է որ Հայոց ազգը արթնակներ ունենայ դրագիտութեան ասպարէզին մէջ։

Միենոյն թերթը՝ իւր վերոյիշեալ թուոյն մէջ, Իզմիրի նորահաստատ Արեւելեան Մամուլը գովելէ ետև, այսպէս կըյաւելցնէ.

"Մեք ևս Արշալուսոյն պէս ցաւօք սրտի կըտեսնեմք թէ Արեւելեան Մամուլը՝ անշուշտ անտեղեակ լինելով Կ. Պօլսոյ մէջ դարձած չարագրգիռ բանսարկութեանց, և կերպիւ իւիք ընդհա. ժողովը պաշտպանել ուզելով՝ Էջմիածնայ Ս. Աթոռոյն դէմ խաղ գաղափար մի յայտնած է իւր առաջին թուոյն մէջ"։

— Մասիսի 1057 թուոյն մէջ հետևեալը կըկարդամք. "Կըսուի թէ բարեյիշատակ հանգուցեալ Տիւզեան Պօղոս–Պէյը, Տիւզեանց տոհմին բնատուր առատաձեռնութիւ 20,000 լիրա կտակել է ազգին"։

Մեք, և մեզի հետ շատերը), չկրցանք իմանալ թէ ազգին ըսելով՝ Մասիսը Արարատեան Ս. եկեղեցւոյ ժողովուրդը կիմանայ որուն կըվերաբերի ինքն ևս, թէ պէտքական Հայ ժողովուրդը, կամ ամբողջ ազգը՝ այսինքն երկուքը մէկտեղ։ Զխարդեւիցէ, կերևի թէ ինքն ալ տակաւին ճիշտ տեղեկութիւն չունենալով, անորոշ կերպիւ թողուցած է այս կէտը։

— Դարձեալ Մանզումէն՝ Մարտի 1 իւր թուովը միևնոյն անորոշ կերպիւ կըսէ թէ՝ հանգուցեալ Տիւզեան Պօղոս–Պէյը 11,000 լիրա թողուցեր է ազգին։ (Ո՞ր ազգին։)

"Նիկոմիդիայէն լուր կուտան, կըսէ Մասիս. թէ գաւառին երեսփոխանական ընդհանուր ժողովն անցեալ շաբթու գումարուելով, քուէից բացարձակ առաւելութեամբ Վարժապետեան գերա. Ներսէս եպիսկոպոսը Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ ընտրել է։

"Ազգային Սահմանադրութեան հաստատուելէն 'ի վեր. Մասիսն է որ կըսէ, այս առաջին անգամն է որ գաւառի մը ժողովուրդ՝ սահմանադրապէս իւր Առաջնորդը կընտրէ իւր երեսփոխանական ժողովով"։

Մասիսը կըսխալի. ինչու որ այս առաջինը չէ այլ երկրորդ անգամն է որ այսպիսի առաջնորդական ընտրութիւն կըլլայ. Քանզի ազգային Սահմանադրութեան հաստատուելէն 'ի վեր՝ առաջին անգամը Եգիպտոսի ժողովուրդը եղաւ որ սահմանադրապէս իւր երեսփոխանական ժողովոյն ձեռօք և քուէից բացարձակ առաւելութբ ընտրեց իւր Առաջնորդը՝ գերա. տէր Մեսրովբ եպիսկոպոսը. Հետևաբար եթէ այսպիսի ընտրութեան յառաջնութեան վերայ պատիւ մը կայ, այս պատիւը Եգիպտոսի Հայ ժողովրդեան կըվերաբերի ամենայն իրաւամբ.

ՕՏԱՐԱԶԳԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա, 13 Մարտ։

Նախանգլիս փսիս. ընդհանուր կառավարիչը խիստ տուաւ օտար ոչրութեանց հպատակ կալուածատէրանց թէ կայսերական կառավարութեան նոր կարգադրութեանը համեմատ՝ յետ այսօրիկ հարիւրին 3 տուրք պիտի տանուի անշարժ ստացուածոց վարձուց վերայ, և թէ հարիւրին 2 412 տուրքը ջնջուած է, զոր մինչև ցայսօր քաղաքապետական իշխանութիւնը կառնուր վարձուց պայմանագրութիւններէն։

— Ի Կ. Պօլիս մնած ամեն տեսակ ծխախոտին օխային վերայ՝ կայսերական կառավարութիւնը քանի ղուրուշի տուրք մի դրաւ. զոր ամսոյս 1էն սկսեալ առնուելու է։

— Քանի օրէ 'ի վեր հարաւային օդը կըփչէ և բաւական անձրև եկաւ. յորմէ կարօտութիւն ունէր երկիրը։

— Հինգշաբթի գիշեր դողերը վաճառատուն մի բացին 'ի Մատամխանն. բայց ամենևին պատրաստ դրամ չգտան որ վերցնեն։

— Անցեալ շաբաթ գիշեր ձայնաւոր ու գործիական այսինքն դաշնակաւ ներդաշնակութեան հանդէս մի կատարուեցաւ քաղաքիս Իտալիոյ ընդհանուր հիւպատոսարանին սրահը, 'ի նպաստ իտալական բարեգործական ընկերութեան։ Հանդիսատեսաց մէջ կըգտնուէին նահանգիս վսե. ընդհանուր կառավարիչը՝ ընկերութեամբ տեղական կառավարութեան մասին Արիֆ պէյի — Պէյին, Իզմիրի լատինաց արքեպիսկոպոս մօնսէնեօր Սպաքաբիէթրան, Անգղիոյ հիւպատոս միստր Քիմպէրլէյ, Գերմանիոյ հիւպատոս մօսիւ Լէօրշըն, երկուքն ալ հանդերձ իրենց ընտանեօքը, ինչպէս նաև ուրիշ շատ պատուաւոր անձինք և ընտանիք կըգտնուէին։

Երգեցող տիկնայց մէջ նշանաւորութեան արժանի կըհամարինք Գերմանիոյ հիւպատոսին երկտասարդ աղջիկ տիկինը, ինչպէս նաև Իտալիոյ հիւպատոս մօսիւ Քաստէլլի աստեղծին տիկինը. որոնք ջերմեռանդութեամբ ծափահարուեցան բոլոր հանդիսականներէն թէ՛ իրենց ազդատոսէր վեհ զգացմանցը համար և թէ՛ իրենց արհեստաւոր գեղեցիկ երգեցողութեանը համար։

Այս զուարճալի երեկոյթին քաղցր յիշատակը խորին տպաւորուեցաւ ամենուն սրտին մէջ և խրախճանքը մեկնեցաւ գովելով զնիրալիր քաղաքավարութիւնը Իտալիոյ հիւպատոսին և իւր ազնիւ տիկնոջը։

— Կ. Պօլսոյ Հայրենիք լրագիրը կըսէ թէ՝ ամենա. Պատրիարք Ս. Հայրը մտադիր է եղեր, Փիրզալեմեան արժա. Ղևոնդ վարդապետը Տրապիզոն զրկել՝ սահմանադրապէս տեղական ժողովներ կազմելու և Առաջնորդի մը ընտրութեան գործողութիւնը կատարելու"։

— Սըր Հէնրի Պուլվէր գրագէտ և կենսագրագէտ երեւելի անձը, որ երբեմն Անգլիոյ դեսպանի պաշտօնը վարեց 'ի Կ. Պօլիս, լորտի պատուանուն ընկալաւ Վիքթօրիա մեծափառ Թագուհիէն։

— Ժուռնալ տը Բոր — Սայիտ լրագրին գրածին նայելով՝ անցեալ 1870 տարւոյն մէջ 292 նաւ Բոր Սայիտէն անցնելով 'ի Սուէզ գացեր են և 199 նաւ Սուէզէն 'ի Բոր — Սայիտ հասեր են. որ ընդ ամենայն 491 նաւ կընէ։ Ասոնցմէ 314ը անգղիացի, 74ը գաղղիացի, 33ը եգիպտացի, 26ը աւստրիացի, 18ը օսմանցի, 10ը իտալացի և միւսներն ալ զանազան ազգաց նաւեր են։ Սուէզի ջրանցքին տնեզերական ընկերութիւնը անցեալ տարւոյն մէջ 5 միլիոն 72,000 ֆրանք եկամուտ ունեցեր է։

— Փարիզէն Մարտի 7—19 ամսաթուով հասած հեռագիրները հետևեալ ծանր լուրերը կուտան։

Գրգռութիւնը խիստ մեծ է. Ֆլուրան, Պլանքի և ուրիշ քանի մը զօրապարտեալ խռովարարաց կուսակցութիւնը կառաջնորդէին այժմեան յուզմունքը։ Մօնմարթր և Պէլվիլ գիւղերուն ու Անթ — Անթուան արուարձանին փողոցներուն մէջ պատնէշներ շինելով դիմադրութիւն եղաւ կանոնաւոր գինուորական զօրութեան դէմ, և Լըքօնթ ու Քլէման Թօմա զօրավարները հըրացանի բռնուեցան և սպանուեցան։ Փարիզի զօրաբանակին հրամանատար Վինուա զօրավարը՝ իւր զօրագնդերովը քաշուեցաւ Սէնի գետոյն ձախակողմը, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու հոգը ազգային պահապան զօրաց թողլով. բայց չուզեր որ զօրաբանակը մայրենալ քաղաքացւոց արիւնովը ներկուի։

Կառավարութիւնը յայտարարութիւն մի հրատարակելով կըծանուցանէ հա սրսկութեան այս ամեն խառնակութիւններ, զորս կուզեն ծածկել, կըսէ, յեղափոխութեան և հասարակապետութեան վերարկուով։ Կառավարութիւնը կ՚հրաւիրէ ազգային պահապան զինուորները որ պատրաստ գտնուին 'ի կոչումն վտանգին, և անոնց հայրենասիրական քաջութեանը կըյանձնէ փրկել զՓարիզ յարևնհեղութենէ և յաւարէ և զԳաղղիան 'ի կործանմանէ։

Ապստամբաց և ազգային պահապան զօրաց մէջ արիւնահեղ կռիւ մի պատահեցաւ 'ի Մօնմարթր և մեռեալներ ու վիրաւորեալներ եղան։

— Մարտի 8—20 Պրուսէլի մէջ սկսան վճռական հաշտութեան բանախօսութիւնները 'ի մէջ Գերմանիոյ և Գաղղիոյ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՔԱՐԱՓԱՆՑ (ԲԷ) ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳԻ ՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌ ՆԱՒԱՎԱՐՍ

Որովհետեւ ապահով նաւահանգստին արտաքին ընդարձակ քարապատը շինելու համար հարկ եղած ներքնածովեան աշխատութիւններն սկսան, իմաց կըտրուի նաւավարաց թէ՝ այս քարապատին երկու վերջին ծայրերը հետեւեալ դիրքը բռնած են։

Այն ծայրը՝ որ պիտի կազմէ քարապատին անկիւնը 'ի հարաւային կողմը՝ մաքսատան դիմացը եւ անորմէ գրեթէ 300 մէթր հեռու։

Հիւսիսային կողմը եղած քարապատին միւս ծայրը որ առաջինէն 600 մէթրի չափ բացակայ է զուգահեռական գծիւ 'ի ծովեզերքէն, նմանապէս 300 մէթր հեռաւորութեամբ եւ այժմեան անցագրաց (բասաբօրթ) գրասենին դիմացը։ Երբոր ներքնածովեան աշխատութիւնները ջրոց մակերեւոյթէն վեր ելլեն, այս 2 ծայրերուն վերայ գիշերուան նշաններ պիտի դրուին։

Իզմիր, 1 Մարտ ըստ նոր տոմարի 1871։

Իզմիրի քարափանց ընկերութեան համար,

Մատակարար տեսուչը

Ր. Ժ. ՎԱՆԼԷՆՆԷՐ

— Հորիզոն ազգային թերթը որ Կ. Պօլիս մեծապատիւ Արապեան Էֆենտիի խմբագրութեամբ կըհրատարակուի եւ որուն Իզմիրի գործակալութիւնը Պ. Գէորգ Պուպլիեանի յանձնուած ըլլալով, կըծանուցուի հասարակութեան թէ բաժանորդ գրուիլ ուզողը կրնայ առ նա դիմել։ Լրագրին շրջանը 120 թիւ է, գին տարեկան՝ 3 ոսկես մէճիտ կանխիկ ըլլալու պայմանաւ։

ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԳԻՇԵՐՆԵՐ

Այս արաբացի զուարճալի վէպերուն հինգերորդ հատորն եւս 'ի լոյս ընծայուեցաւ 'ի Տէտէեան տպարանն։

Ամբողջ գործոյն թարգմանութիւնը վեցը հատոր բաղկացեալ պիտի ըլլայ եւ բաժանորդութեան գինն 75 ղուրուշ է։ Իսկ Թիշուառի եւ Գաղտնիք Փարիզի վէպին բաժանորդաց համար 70 ղուրուշ։ Իւրաքանչիւր հատորը կըծախուի 15 ղուրուշի։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

ԴԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՕՎԷԻ
ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսթէմ) շատ յոգնած ըլլալը ոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ գըրգռութիւնը վշտալի է յոյժ. վասն զի մեր գանելու է անոր դեղը։ — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, գարեջուր, և ոգելից ըմպելիք. և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաս անոնցմէ, և ամենևին չխմես. նմանապէս խահվէ մի խմեր, և անոր տեղ թեթև թէյով (չայ) գոհ եղիր։ Կարելի եղածին չափ մաքուր օդ ծծէ ամէն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կըլլէ շատ միս կեր և համեմունքէ (պահար) հեռի կեցիր։ Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս մտքդ շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ և պիտի մոռնաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ՆԻՒԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ՝ թէ կըկըրնքը շափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հանին կամ թէ անոնց մէջ ցաւեր կը գտնան մէջքին համապատասխանած մասը։ Ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէի դեղահատերը առնուլ ... — դեղաքսուքը ... փել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը։ Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ուրիշ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՆԿՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել և աղէկցնել զայն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը որոնք անբարեխառնութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թըլթկութիւնը ու կվանեն և կը հանեն 'ի լեարդն (ճոր ճէյեր), որուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ճգման (ռէթավ) դէպքերու մէջ սքանչելի ներգործութիւն մի ունի և լերդի ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ։

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՋԻՑ (ձըռնկէտ) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է։ Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջին նըշանները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէի հաչակաւոր դեղահատից միջոցաւ։ Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան ո՛ր և է սաժամանակեայ անչափութիւնը, կը թեթևցնեն խցուած շնչերակները, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կարողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կանոնաւորապէս գործելու։ Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական նորութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէ, և այն եղանակաւ կը զօրացնեն զգրութիւնը (սիսթէմ) ընդդէմ ծիւրական ախտի, շնչարգելութեան, և ուրիշ թոքային տկարութեանց։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերումէջ, որոնք ո՛ր և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կը վերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղային դրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և գերջապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ։

Հոլլօուէի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հետևեալ հիւանդութեանց համար։

Շնչարգելութիւն,	Յօդացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մախձային ախտք,	Տեսատեսութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիթ (ղանճը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տէօանտէք),	Բարախիւն սրտի,	Անկանոնութիւնք կանանց,
Խոյլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզանոցի,	
Վ․երնոտութիւն,		Մորթային հիւանդութիւնք,
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	
Փողացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խցողութիւնք։

Խմբագիր — ատէր լրագրոյս,

Դ․ — ... Գ. Պալտազարեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ